

A295

***Acrocephalus
schoenobaenus***

(L., 1758)

Rokitniczka

Rząd: wróblowe, podrząd: śpiewające, rodzina: pokrzewkowate

Status występowania w Polsce

Nieliczny, lokalnie średnio liczny lub liczny ptak lęgowy niżu.

Opis gatunku

Niewielki ptak z rodziny pokrzewkowatych, nieco mniejszy i wyraźnie smuklejszy od wróbla. Wymiary: długość ciała 12–14 cm, rozpiętość skrzydeł 17–21 cm, masa ciała 8–19 g. Ubarwienie oliwkowo-brązowe, kuper rdzawy. Wierzch głowy ciemny, nad okiem biała lub płowa brew. Wierzch ciała jasnobrązowy z ciemniejszymi kreskami, boki rdzawobeżowe. Brak dymorfizmu płciowego. Samce często śpiewają z wierzchołków trzcin lub krzewów, a także podczas lotów tokowych. Śpiew ma charakter ciągły, z elementami zgrzytliwymi. Niekiedy wplata fragmenty śpiewu innych gatunków. Ptaki młode podobnie ubarwione do dorosłych – z wierzchu są bardziej ochrowobeżowe, z wyraźniejszym ciemnym rysunkiem.

Możliwość pomyłki z innymi gatunkami

Najłatwiej można pomylić rokitniczkę z wodniczką *A. paludicola* (A294), która charakteryzuje się bardziej kontrastowym ubarwieniem wierzchu ciała. Na głowie, oprócz jasnej brwi, wodniczka posiada środkowy pasek ciemniowy o płowym zabarwieniu, oddzielony od brwi czarnymi, bocznymi paskami. Śpiew wodniczki jest zupełnie odmienny, złożony z dwóch prostych motywów.

Biologia**Tryb życia**

Rokitniczka jest gatunkiem prowadzącym dzienny tryb życia, w okresie lęgowym – terytorialnym.

Lęgi

W okresie lęgowym samce rokitniczki zajmują terytoria, które mogą tworzyć wyraźne skupienia w odpowiednich siedliskach. Przylot na lęgowiska przypada na 2. połowę kwietnia, chociaż zdarzają się osobniki przylatujące już na początku kwietnia. Gniazdo umieszczane jest w wynurzonej roślinności wodnej nad płytką wodą lub w roślinności zielnej nad suchym lądem, na wysokości

15–50 cm (rzadko wyżej). Wielkość zniesienia 4–6, najczęściej 5 jaj. Rokitniczka może wyprowadzać 2 lęgi w roku. Gniazduje w maju, czerwcu i lipcu. Wysiadywanie trwa 12 dni, a pisklęta przebywają w gnieździe średnio 10 dni. Po opuszczeniu gniazda podloty są karmione przez rodziców jeszcze przez okres 12–14 dni. W obrębie płatów odpowiedniego siedliska osiąga znaczne zagęszczenie lokalne, które może wahać się od kilku do 34 p./10 ha.

Wędrowki

Gatunek wędrowny, przylatuje w kwietniu, odlatuje we wrześniu–październiku. Wędrowki odbywają się nocą. W okresie jesiennym osobniki tego gatunku muszą magazynować odpowiednie ilości tłuszczu, aby pokonać Saharę. Z tego względu duże znaczenie na drodze wędrowki w Europie odgrywają rozległe obszary trzcinowisk, stanowiące siedlisko żerowania. Wędrowkę rozpoczynają ptaki dorosłe. W obszarze śródziemnomorskim wędrowne osobniki spotykane są jesienią głównie w sierpniu i we wrześniu. W Polsce miejsca koncentracji rokitniczki podczas wędrowek nie są znane.

Zimowanie

Rokitniczka zimuje w Afryce Równikowej i Południowej. W miesiącach zimowych stwierdzana była również w Izraelu i Egipcie. W Afryce Środkowej i Południowej jest notowana od listopada do kwietnia, ale wiosenny przelot rozpoczyna się tam już w lutym.

Pokarm

Pokarm zarówno osobników dorosłych, jak i piskląt stanowią bezkręgowce, przede wszystkim owady. Znaczny procent owadów to gatunki związane z siedliskami wodnymi, takie jak ważki i muchówki. Owady są zbierane z roślin zielnych, rosnących zarówno nad wodą, jak i w miejscach suchych oraz z drzew i krzewów. Rokitniczki żerują na obszarach położonych nieraz w znacznym oddaleniu od gniazd, a terytorium lęgowe nie zapewnia wystarczającej bazy pokarmowej w okresie karmienia piskląt.

Występowanie

Siedlisko

Typowe siedlisko lęgowe rokitniczki stanowią obrzeża eutroficznych zbiorników wód stojących i rzek oraz obszary bagienne. Wykazuje ona dużą tolerancję siedliskową, zamieszkując równie chętnie obszary o charakterze naturalnym, jak i sztucznym, takie jak stawy hodowlane, torfianki, rowy melioracyjne, a nawet obrzeża pól uprawnych. Rokitniczka unika jednak zwartych łąk trzcin rosnących na głębszej wodzie, preferując raczej lądowięjące partie szuwarów, graniczące z suchszymi terenami otwartymi, porośnięte rzadkimi kępami krzewów. Duże znaczenie dla osiedlenia się rokitniczki ma obecność ubiegłorocznej roślinności nad brzegami zbiorników wodnych.

Siedliska z załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, które mogą być istotne dla gatunku

- 1150 Zalewy i jeziora przy morskie (laguny)
- 3150 Starorzeczka i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z *Nymphaeion*, *Potamion*
- 6410 Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (*Molinion*)
- 7210 Torfowiska nakredowe (*Cladietum marisci*, *Caricetum buxbaumii*, *Schoenetum nigricantis*)
- 7230 Górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk

Rozmieszczenie geograficzne

Areal lęgów rokitniczki obejmuje prawie całą Europę oraz północno-zachodnią Azję. Nie wyróżnia się podgatunków. W Europie występuje od północnej Skandynawii do Grecji i Turcji na południu oraz od Irlandii do Uralu. W rejonie Morza Śródziemnego jest gatunkiem rzadkim. W Azji występuje głównie w zachodniej Syberii, sięgając do Jeniseju. W Azji Centralnej występuje nawet w Iranie, ale jej występowanie jest tam silnie ograniczone. W okresie zimowym występuje głównie w Afryce Równikowej, sporadycznie również w Afryce Południowej, sięgając do północnej Namibii.

mowym występuje głównie w Afryce Równikowej, sporadycznie również w Afryce Południowej, sięgając do północnej Namibii.

Rozmieszczenie w Polsce

Występuje skupiskowo na całym niżu Polski. W górach do 350 m n.p.m., wyjątkowo stwierdzona na wysokości 500 m n.p.m. Najliczniejsza w dolinach rzek: Narwi, Biebrzy, Warty, nad środkową Wisłą i dolną Odrą. Poza tym licznie występuje na Pojezierzu Łęczyńsko-Włodawskim, nad Zalewem Szczecińskim oraz nad dużymi jeziorami eutroficznymi (np. jez. Gopło).

Status ochronny

Ochrona gatunkowa w Polsce: gatunek objęty ochroną ścisłą (Dz U z 2004 r. Nr 220, poz. 2237)

Status zagrożenia w Europie: (S) gatunek niezagrożony, którego status ochronny jest prawdopodobnie odpowiedni BirdLife International: SPEC 4

Dyrektywa Ptasia: Art. 4.2

Konwencja Berneńska: załącznik II

Konwencja Bońska: załącznik II

Występowanie gatunku na obszarach chronionych

Brak miejsc powołanych specjalnie dla ochrony rokitniczki. Występuje ona jednak licznie na wielu obszarach chronionych, w granicach których znajdują się siedliska podmokłe, między innymi w parkach narodowych, takich jak: Biebrzański PN, Narwiański PN, Poleski PN czy Słowiński PN, PN Ujścia Warty, a także w parkach krajobrazowych (PK Nadgoplański Park Tysiąclecia, PK Dolina Dolnej Odry).

Rozwój i stan populacji

Dane na temat liczebności europejskiej populacji rokitniczki są bardzo szacunkowe i określają wielkość populacji lęgowej na 3 600 000–14 000 000 p. Kraje, w których stwierdzono najliczniejsze gniazdowanie tego gatunku, to: Rosja (1 000 000–10 000 000 p.), Białoruś (600 000–900 000 p.), Rumunia (500 000–1 000 000 p.), Finlandia (300 000–500 000 p.) i Litwa (300 000–400 000 p.).

Brak jest danych z terenu kraju, na podstawie których można by określić wielkość krajowej populacji lęgowej. W piśmiennictwie europejskim figuruje szacunek dla Polski 8000–40 000 p., jednakże jest to wartość bardzo nieprecyzyjna. Brak też danych na temat trendów w populacji polskiej, jednak w niektórych krajach Europy Zachodniej, Środkowej i Południowej obserwuje się spadek liczebności. Również z niektórych regionów Polski znane są doniesienia o drastycznym spadku liczby par lęgowych lub wahaniach sezonowych sięgających nawet 30%. Za przyczynę tego stanu uważa się niekorzystne warunki panujące na zimo-

wiskach w Afryce oraz zanik lęgówisk na skutek osuszania terenów podmokłych. Istnieje niewiele informacji na temat liczebności rokitniczki na różnych obszarach jej występowania, w tym w ostojach ptaków. Oceniono np., że w ostoi Bagienna Dolina Narwi w 1992 gniazdowało 1000–3000 p.; nad dolną Narwią w latach 1993–1994 stwierdzono ok. 430 p.; w dolinie górnej Narwi w 1988 oszacowano liczbę gatunku na kilka tysięcy p. Rokitniczka występuje bardzo licznie w Kotlinie Biebrzańskiej. Jest także miejscami bardzo liczna w zaroślach wiklinowych w dolinach Wisły i Warty. Na obszarze Nadgopla liczebność oceniono na 710–750 p., a w kompleksie stawów Krośnice pod Miliczem w latach 80. na 80–100 p. Choć w okresie przelotów rokitniczka spotykana jest dość licznie w całym kraju, brak danych ilościowych charakteryzujących jej przebieg, gdyż wędrówka jest trudna do obserwacji (odbywa się głównie nocą).

Zagrożenia

Gatunkowi zagraża w Polsce:

- utrata siedlisk w wyniku osuszania obszarów podmokłych, spadku poziomu wód gruntowych oraz usuwania wodnej roślinności wynurzonej oraz przyległej roślinności zielnej (wycinanie szuwarów na obrzeżach rowów melioracyjnych, wypalanie łąk i trzcinowisk).

Propozycje odnośnie do zarządzania

Należy:

- zachować siedliska związane z wodami eutroficznymi, będące siedliskami skraju wód (rokitniczka unika zwartych trzcinowisk na głębszej wodzie oraz preferuje obszary różnorodnej roślinności wodno-łąkowej);
- zaniechać osuszania, zmniejszania powierzchni zajmowanej przez zbiorniki wodne, koszenia lub wypalania wodnej roślinności wynurzonej nawet w okresie jesienno-zimowym (rokitniczka nie osiedla się wiosną na obszarach, gdzie usunięto starą roślinność);
- odpowiednie siedliska zachować w postaci dużych płatów, albowiem istnieją powody do przypuszczenia, że małe płyty siedlisk są zajmowane wyłącznie przez samce niemające pary, zaś samice, kierujące się nieco inną wybiórczością siedliskową, takich siedlisk nie zajmują wcale.

Propozycje badań

Należy zbadać:

- rozmieszczenie stanowisk i liczebność krajowej populacji lęgowej;

- rozmieszczenie miejsc zatrzymywania się ptaków w okresach wędrówek;
- strukturę populacji (udział frakcji osobników niełęgowych);
- wybiórczość siedliskową;
- sukces lęgowy;
- przeżywalność;
- rozmieszczenie zimowisk i tras przelotu krajowej populacji lęgowej.

Monitoring

- coroczna ocena liczebności populacji lęgowej (na podstawie liczby śpiewających samców) na powierzchniach wybranych na obszarach licznego występowania gatunku. Metodyka do ustalenia.

Bibliografia

- BAZA DANYCH OSO – NATURA 2000. Zakład Ornitologii PAN. BAZA DANYCH POLSKIEGO ATLASU ORNITOLOGICZNEGO. Zakład Ornitologii PAN.
- BEDNORZ J., KUPCZYK M., KUŹNIAK S., WINIECKI A. 2000. Ptaki Wielkopolski. Monografia faunistyczna. Poznań, 640 s.
- BIRDLIFE INTERNATIONAL / EUROPEAN BIRD CENSUS COUNCIL. 2000. European bird populations: estimates and trends. Cambridge, 160 s.
- BOROWIEC M. 1999. Biologia i ekologia lęgowa podwrocławskiej populacji rokitniczki (*Acrocephalus schoenobaenus*), zachowania rozrodcze i strategię ewolucyjne samców i samic. *Acta Univ. Wratis. Prace Zool.*, 33: 1–92.
- GLUTZ v. BLOTZHEIM U. N., BAUER K. M. 1991. Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Band 12/1, *Passeriformes* (Teil 3). *Sylvidae*. Wiesbaden, 1460 s.
- HAGEMEIJER W. J. M., BLAIR M. J. (red.) 1997. The EBCC Atlas of European Breeding Birds: Their distribution and abundance. London, 903 s.
- KRÓL W., SOLARZ W., ZAJĄC T. 2002. Breeding biology of the sedge warbler *Acrocephalus schoenobaenus* in the river Nida wetlands (Poland). *Biologia Bratislava*, 57: 617–625.
- KUPCZYK M. (red.) 1997. Ptaki wybranych jezior Wielkopolski. *Prace Zakł. Biol. i Ekol. Ptaków UAM*, 7: 136.
- TOMIAŁOJĆ L. 1990. Ptaki Polski; rozmieszczenie i liczebność. Warszawa, 462 s.
- TOMIAŁOJĆ L., STAWARCZYK T. 2003. Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebność i zmiany. Wrocław, 870 s.
- WALASZ K., MIELCZAREK P. (red.) 1992. Atlas ptaków lęgowych Małopolski 1985–1991. Wrocław, 522 s.

Marta Borowiec